

INTERVJU S RUSKO-ŠVICARSKIM KNJIŽEVNIKOM I ŽESTOKIM PROTIVNIKOM PUTINOVA REŽIMA

Mihail Šiškin

TOTALITARNI PUTINOV REŽIM UZEO JE KAO TAOCA RUSKI JEZIK KOJI PRIPADA SVIJETU. NEĆU ODUSTATI OD BORBE ZA SVOJ RUSKI JEZIK, KAO ŠTO THOMAS MANN NIJE HTIO PREPUSTITI SVOJ JEZIK HITLERU

Putin će nestati, ali i novi diktator doći će obećavajući red. Ljudi upravo to žele

Tek sam nedavno shvatio što je Kazimir Maljevič htio reći svojim "Crnim kvadratom". Jako je dobro osjećao budućnost, a ta budućnost bili su Prvi svjetski rat, građanski rat i gulazi. Ja sad osjećam Rusku Federaciju kao taj "Crni kvadrat", rekao je među ostalim Mihail Šiškin, rusko-švicarski književnik i disident u srijedu pred prepunim gledalištem pulskog sajma knjiga predstavljajući svoju knjigu "Moja Rusija: mir ili rat?" objavljenu na hrvatskom u prijevodu Višeslava Raosa i izdanju Tim pressa. Šiškin je dobitnik najvećih ruskih književnih nagrada kojeg je Putinov režim proglasio nacionalnim neprijateljem. Otkad je počela ruska invazija na Ukrajinu, on ne miruje, govori, piše, daje intervjue, nastojeći objasniti što je Rusija i tko je Putin kako bi pomogao Zapadu da shvati s kakvim se zlom suočava. Unatoč svemu, istaknuo je da je optimist, i da je uvjeren da će se u Rusiji prije ili poslije otvoriti novi prozor te da će treći pokušaj uvođenja demokracije možda biti uspješan. Razgovarali smo u kafiću na pulskom Forumu čija antička povijest i arhitektura kao da već zbog svoje vječnosti umiruje strahove 21. stoljeća.

Upravo sad, dok ruska vojska napreduje u Ukrajini, koji dio svoje knjige "Moja Rusija: mir ili rat?" biste izdvojili za hrvatsku publiku kao najvažniji?

Sada mi je najvažniji dio knjige "Futur I." jer je to realni scenarij: što bi se moglo dogoditi i što će se dogoditi. Sada smo u toj budućnosti. Nema baš puno nade za pobjedu demokracije u Rusiji. Prije tri godine, kada je počela ova agresija, bilo je toliko boli, ali bilo je i puno nade. Bio sam naivan i nadao sam se da će val solidarnosti zahvatiti cijeli svijet i da će svi narodi, sve demokratske države, pomoći Ukrajini da pobijedi u

Razgovarala Nataša Vlačić Smrekar

ratu. Da će poslati dovoljno oružja jer samo vojni poraz može dovesti Rusiju do demokratskih promjena. Do sada, u ove gotovo tri godine vidjeli smo da su te nade bile potpuno naivne jer demokratske zemlje ne žele da ruska vojska bude vojno poražena. Ukrajinskoj vojsci ne šalju dovoljno oružja za pobjedu na bojištu, a to znači da će Putinov režim ili režim onoga tko će doći nakon Putina, opstati. Režim znači rat. Demokratske zemlje ne trebaju ratove. Švicarska i Njemačka ili Velika Britanija i Francuska neće započeti rat, one će sve probleme riješiti pregovorima. Rat treba samo totalitarnim režimima. To znači da će čovječanstvo ratovati sve dok posljednji totalitarni režim ne nestane. To znači da možemo zamrznuti sukob u Ukrajini, ali ne i zaustaviti rat jer će ruski režim uvijek trebati rat. Jako sam razočaran jer vidim da je val solidarnosti s ukrajinskim narodom završio. Nema ga više nigdje. Ove godine papa me pozvao u Veronu na prekrasan događaj u Arena di Pace. Bila je to manifestacija za mir. Bilo je 30.000 ljudi i puno izraelskih i palestinskih zastava, raznih zastava, ali nijedna ukrajinska. Bilo mi je neugodno. Pozvali su kulturnjake, pisce i mirovne aktiviste iz različitih zemalja, ali ne i iz Ukrajine. Jedini sam toj ogromnoj masi ljudi govorio da put do mira ide kroz rat. Kako da to objasnim? Zamislite da se dvoje

ljudi bore mačevima. Ako bi jedan odbacio mač i ispružio ruku, što će se dogoditi? Odsjeći će mu ruku. Režim razumije samo jezik moći. Moramo se boriti za mir. Ukrajini moramo pomoći oružjem. Vidimo što se događa. Zašto nema solidarnosti?

Knjigu "Moja Rusija" objavili ste 2019., dakle prije ruske invazije na Ukrajinu. Još od Olimpijskih igara u Sočiju upozoravali ste da Putin umjesto duše ima crnu rupu koja usisava svijet oko njega. Zašto Zapad još uvijek nije shvatio tko je Putin?

Zbog iste naivnosti. Objavio sam 2014. u The Guardianu esej o Putinovoj crnoj rupi. U ratu smo. Rat je objavio totalitarni režim svim demokratskim zemljama. Ljudi žele, što je potpuno razumljivo, mir, dobar posao i godišnje odmoro, živjeti bez rata. Ali ako vam se objavi rat, morate se boriti, morate se braniti, nema drugog puta. Sada svijet razumije da se moramo boriti. Zahvaljujući Putinu, Finska i Švedska postale su članice NATO-a. Mnogi mrze ideju o članstvu u NATO-u. Mnogi moji prijatelji u Švedskoj ili u Finskoj htjeli bi biti neutralni, naravno, ali ne možete biti neutralni ako imate agresora pred vratima. Morate biti spremni za borbu. Ideja moje knjige bila je objasniti ljudima na Zapadu zašto se Rusija ponaša kao agresor. U početku sam čitao knjige zapadnih stručnjaka za Rusiju. Objasnjavali su zapadnoj publici, zapadnim čitateljima i zapadnim političarima objasnim Rusiju i rat u Ukrajini i učinio sam to kroz povijest Rusije i kroz povijest svoje obitelji. Nakon što je izbio rat, 2022. i 2023. knjiga je prevedena na mnoge jezike. Imala je velik odjek,

posebno u zemljama poput Finske gdje je postigla velik uspjeh. U jednom mahu ondje je prodano 35.000 primjeraka, što je u tako maloj zemlji nevjerojatno.

Vi ste književnik, doimate se kao pacifist, a ipak se zalažete za vojnu pobjedu u Ukrajini. Mislite li da ljudi zbuñuju poziv na rat kao jedini način obrane od Rusije?

Naivnost dolazi od manjka znanja. Zato u svojoj knjizi pokušavam objasniti ljudima što se događa. Protiv naivnosti možemo se boriti samo znanjem, samo informacijom. Dobio sam puno e-mailova poput: "Oh, otvorili ste nam oči. Zašto su naši političari tako slijepi?"

Zašto demokracija nije uspjela u Rusiji ni tijekom Februarske revolucije ni u devedesetim?

Dobro pitanje. Za pobjedu demokracije potrebni su neki uvjeti. U Rusiji nemamo te uvjete jer bojim se da je jedan od najvažnijih uvjeta za uvođenje demokracije kritična masa građana. Bez ljudi koji su spremni boriti se za pravnu državu nikada nećete imati pravnu državu. Ako biste u Rusiji kazali nešto o pravnoj državi, 150 milijuna ljudi ne bi vas razumjelo. Generacijama su imali jednostavnu sliku svijeta. "Mi smo sveta nacija." "Svi nas mrze jer smo u pravu." "Oni su naši neprijatelji." "Žele nas uništiti." Zato je prioritet našeg života da žrtvujemo sve za svoju zemlju, za svoju domovinu, i samo čvrsta ruka, samo snažan otac može nas spasiti. Kada je Navaljni pokušao razgovarati s tim ljudima; "Napravimo lijepu demokratsku Rusiju", nisu mogli razumjeti o čemu govori. Kada propagandna TV, kad Putin kaže: "NATO nas želi uništiti, moramo braniti svoju domovinu, naš ruski jezik, našeg Puškina protiv nacista, protiv Ukrajinaca, protiv NATO-nacista", oni to razumiju.

Ali način na koji se Navaljni borio za demokratsku Rusiju očito nije bio uspješan?

Na predsjedničkim izborima?

Da.

Nikada neću zaboraviti jednu snimku koju sam vidio na YouTubeu. U vrijeme kad je Navaljni bio kandidat za predsjednika, nakon jednog njegova govora, prišao mu je neki čovjek i rekao: "Aleksej, sviđa mi se to što govorite. Svidate mi se. Ali prvo morate postati predsjednik. Nakon toga ću glasati za vas." Tako to funkcionira u Rusiji. Aleksej je želio osvojiti vlast na zapadnjački način preko ljudi koji bi glasali za njega. Borio se kao što se bore američki predsjednici koji žele dobiti što više glasova. U Rusiji, ako želite doći na vlast, nije važno koliko glasova ćete dobiti. Glasovi se uvijek mogu lažirati. Put do vlasti ne ide preko izbora, nego skrivenim putevima, kroz Kremlj. Prvo morate biti sigurni u moć da biste imali moć. Mislim da je Navaljni bio talac vlastite ideje da se na vlast u Rusiji dolazi putem izbora.

U Rusiji je također plus za političara ako je bio u zatvoru. U zemlji u kojoj moral cijele zemlje proizlazi iz zatvora to je vrlo važno. Jer, ako je bio u zatvoru, pripada nama, želi pripadati svom narodu i želi dijeliti vrijednosti. Vrijednosti u zatvorskoj zemlji su zatvorske vrijednosti. Htio je biti jedan od onih ljudi za koje biti u zatvoru znači da razumiju što je život. To je predrevolucionarna tradicija. Boravak u carskom zatvoru bio je nešto poput naredbe. Revolucionari koji nisu bili zatvoreni ili zabranjeni u carističkoj Rusiji, nisu bili pravi revolucionari. Ova je tradicija živa i danas. Zašto? Prošlog ljeta htjeli su razmijeniti neke ruske političke zatvorenike poput Ilije Jašina ili Vladimira Kara-Murze, ali oni nisu željeli biti razmijenjeni. Htjeli su ostati u zatvoru. Zbog istog razloga. Pravi revolucionar, pravi politički aktivist

SASA MILJEVIC/PIXSELL

mora biti u zatvoru u Rusiji. Kad su u zatvoru, imaju moralni autoritet. Sada kada su Jašin i Kara-Murza na Zapadu, svi u ruskoj oporbi mogu ih pljuvati. Više nemaju moralni autoritet.

Ruska opozicija nije složna i jedinstvena?

Stvarno boli vidjeti kako se ruski politički opozicionari međusobno ubijaju umjesto da pokažu solidarnost. To je također tradicija. Prije revolucije bilo je tako. Politička emigracija uvijek se utapala i pokušavala utopiti sve oko sebe. Zato je jako važno da ljudi od kulture, a ne ljudi od politike, pokažu solidarnost jer razumiju što je kultura, razumiju zašto nam kultura treba. Ljudi koji se povezuju s ruskom kulturom ostaju zajedno. Na primjer, Forum Slovo-Novo spaja ljude. Nije važno koje su vaše političke ideje. Naravno, svi su protiv Putinova režima, ali moramo biti zajedno. Moramo biti solidarni jer što može biti suprotno režimu? Kultura. Slobodni svijet, slobodna kultura, slobodna književnost, to je naša borba protiv totalitarnog režima.

Ali, postoji li ikakva šansa za opoziciju u Rusiji, za ikakav otpor?

Politički? Ne, ne vidim nikakvu šansu. U Rusiji ne možete otvoreno govoriti. Ako izađete na ulicu s bilo kakvim sloganom, bit ćete uhićeni. Kako se boriti protiv režima, najveći je problem u Rusiji. To iskustvo imamo iz tzv. Snježne revolucije 2011. Tu sam godinu proveo u Moskvi. Stotine tisuća prosvjednika izašle su na ulice. Svi smo bili protiv Putinova režima, ali htjeli smo samo mirne prosvjede. Bila je to najvažnija ideja, jer ako ne demonstrirate mirno, samo ćete ponoviti isti đavolji krug. Nasilje. Ali miroljubivi pokreti nemaju nikakve šanse protiv nasilja kakvo je bilo recimo u Bjelorusiji. Sjećate se? Isto vrijedi za ruske mirne demonstracije; nemaju šansu protiv režimskog nasilja. Da bi demokracija u Rusiji uspjela, morali bi biti ispunjeni neki realni uvjeti. Prije svega, vojni poraz režima. Nemoguće! Zatim, trebamo nešto poput Nürnberškog procesa protiv ratnih zločinaca. Ali tko će ratne zločince strpati u zatvor? Svi su ratni zločinci u Rusiji, svi državni službenici, svi bi trebali biti pokajnici. Sljedeći ruski car trebao bi pasti na koljena u Kijevu, u Harkivu, posvuda... poput njemačkog kancelara u Varšavi, ali nemoguće je zamisliti takvog ruskog cara. Tog trenutka više ne bi bio pravi car. Imat ćemo slobodne izbore, ali tko će organizirati slobodne izbore? Ljudi poput Kadirova? Ljudi će glasati za sljedećeg čvrstorukaša koji će reći: "Učinimo Rusiju ponovno velikom."

U našem zadnjem intervjuu rekli ste da će rat u Ukrajini završiti zamrzavanjem sukoba duž crte bojišnice i sada se takav scenarij upravo odvija. Je li ovo konačna Putinova pobjeda?

To je pobjeda Putinova režima već zbog toga što se rat nastavlja. Samo bi vojni poraz bio pobjeda nad režimom. Siguran sam da će Putin nestati. Sljedeći lik, nije bitno hoće li to biti Denis Manturov ili Patrušev, pokušat će napraviti neke reforme, neke promjene. Režim će biti malo slabiji, ali nitko ne želi slabijeg diktatora jer to znači kaos, anarhiju. Sljedeći diktator doći će na vlast obećavajući red. To je upravo ono što ljudi žele.

Kako komentirate prosvjede u Gruziji? Hoće li Gruzija postati nova Ukrajina?

To je tako razočaravajuće. Gruzija je u sovjetsko vrijeme bila metafora za korupciju, ali onda je Saakashvili došao na vlast u Gruziju i, sjećam se, mogao sam zamisliti da će provesti sve te reforme koje je najavio. I napravio je to. Govorilo se da je postalo nemoguće podmititi policajca iako su oni uvijek prije uzimali novac. Korumpirani policajac bio je simbol Gruzije. Saakashvili je bio naša nada: ako je on napravio ►►

▶▶ INTERVJU MIHAIL ŠIŠKIN

takve promjene u Gruziji, tada su moguće i u Rusiji i posvuda. A sada su se vratili. To je tako depresivno. Borit će se da ostanu na vlasti i od demokratske zemlje napraviti će totalitarnu zemlju.

Čini se da Putin svoje imperijalističke ambicije vješto predstavlja kao bitku za izgubljene tradicionalne vrijednosti protiv dekadentnog Zapada. Ima li Zapad odgovor na njegovu propagandu?

Rusi imaju svog Putina, mi imamo svog Trumpa. Također smo za tradicionalne vrijednosti protiv transrodnih osoba i političke korektnosti. To je odgovor.

Po vašem mišljenju, što će Trump donijeti svjetskoj politici?

Za izbor Trumpa možemo kritički demokraciju, ali demokracija je stvarna, vrlo jaka konstrukcija. Ljudi poput Trumpa mogu utjecati na mnoge, ljudi će glasati za njega, ali on će ostati na vlasti samo četiri godine. Nakon toga bit će novi izbori, a Trump će morati otići. Možda će sljedeći lik biti gori od Trumpa, ali mogućnost da se promijeni vlast ogromno je dostignuće čovječanstva. To je demokracija. U totalitarnom režimu ljudi pripadaju vlasti, pripadaju diktatoru i ne mogu utjecati na njega. U demokratskim državama upravo je suprotno: vlast ovisi o biračima. To nam omogućuje da utječemo na politiku. Ja živim u Švicarskoj. Želim svojim osobnim primjerom pokazati kako to funkcionira. Kada je ova agresija započela u veljači 2022., prvo što je naš predsjednik rekao bilo je da je Švicarska Konfederacija neutralna i da neće podržati sankcije protiv Rusije. Bio sam bijesan. Sutradan, bio je 25. veljače, gostovao sam u Areni, glavnom televizijskom političkom talk-showu u Švicarskoj i cijela ga je zemlja gledala jer smo razgovarali o tome što učiniti. Rekao sam: "Draga Švicarska, izvrsno! Neutralnost je luksuz koji si više ne možemo priuštiti. Ukrajinci se bore za naše demokratske vrijednosti, brane demokratski svijet. Zato ne možemo ostati neutralni. Moramo učiniti sve da podržimo Ukrajinu u ovoj borbi, moramo podržati sankcije protiv Rusije." Nekoliko dana kasnije predsjednik Švicarske Konfederacije izjavio je da će Švicarska podržati sankcije protiv Rusije. Tako funkcionira demokracija. Preko masovnih medija možete utjecati na birače. Za vlast, to je iznimno važno. Njih nije briga za rat. Njima su važni samo sljedeći izbori. Promijenili su mišljenje i to je bio velik korak u povijesti neutralne zemlje. Odustali su od svoje neutralnosti. Bilo je to, kako kažu Rusi, njihov pet kopječki u ovoj borbi. Bila je to moja mala osobna pobjeda protiv Putinova rata. Demokracija nije raj, ona je samo instrument za borbu. Nadam se da će ljudi u Hrvatskoj koristiti ovaj instrument.

Kakav je položaj Europe između Rusije i Amerike? Gubi li EU svoju vrijednost kao demokratska i slobodna zajednica naroda?

Europska unija prekrasna je ideja nacija koje se ne žele međusobno boriti, već graditi mirnu budućnost zajedno. Naravno, u stvarnosti svaka nacija ima toliko problema, neke probleme mogu razumjeti, ali neke odluke nekih naroda apsolutno ne shvaćam, poput izbora Fica u Slovačkoj. Ljudi u Mađarskoj imali su prije nekoliko desetljeća ruske tenkove na svojim ulicama, ispred svojih kuća, a sada podržavaju ruske tenkove u Ukrajini. Kako je to moguće? Ne mogu to razumjeti.

Kakav je odnos prema Rusima i ruskom jeziku u Zapadnoj Europi?

Kad je počelo u veljači 2022., imao sam osjećaj srama, velikog srama. Mogu razumjeti zašto su Ukrajinci počeli mrziti ruski jezik, zašto su počeli rušiti spomenike ruskim piscima. Ali to su bile emocije. Sada smo u trećoj godini ovog rata i mo-

ramo shvatiti da njemački jezik nije bio jezik Gestapa. Upravo zato što su Nijemci gradili koncentracijske logore i zato što su spaljivali knjige, bilo je jako važno podržati novu anti-fašističku njemačku književnost, podržati borbu Thomasa Manna koji je želio spasiti dignitet njemačkog jezika. On nije htio prepustiti svoj jezik Adolfu Hitleru. Sada imamo istu situaciju s Rusijom. Ne želim dati svoj jezik Putinu. To je moj jezik. Totalitarni Putinov režim uzeo je ruski jezik kao taoca, ali ruski jezik pripada svjetskoj kulturi. Neću odustati od borbe za svoj ruski jezik. Zato mi je jako važno, ako imam priliku, na svim svojim predstavljajima knjige govoriti na ruskom.

Nedostaju li vam Rusija i ruski jezik?

Ruski jezik mi ne nedostaje jer je to moj jezik, jezik naše obitelji i jezik kojim razgovaram s prijateljima. Vidite, to je uvijek isto pitanje za sve emigrante. Nostalgija. Mit je o ruskim emigrantima nakon revolucije da su im nedostajali Rusija i snijeg i da su se htjeli vratiti. Nemoguće je vratiti se u mladost. Rusija je za mene moja mladost. Htio bih se vratiti u mladost. Zapravo, nisam siguran (smije se). Ali teritorij Ruske Federacije, to je samo teritorij Ruske Federacije. To nije moja Rusija. Moja Rusija je Rusija ruske kulture. To je moja zemlja. Sada smo u vrlo posebnoj situaciji u 21. stoljeću u usporedbi sa situacijom ruskih emigranata prije 100 godina. Sada imamo visoke tehnologije, imamo internet. Često zamišljam davne kružoke Rusa negdje u imigraciji u Kini, u Argentini, u bivšoj Jugoslaviji ili u Srbiji. Osjećali su se tako napuštenima jer je glavni grad ruske kulture bio u Berlinu i u Parizu. Ali sada imamo internet. Mi smo u centru ruske kulture. Nije bitno jeste li u Kini, u Africi, u Argentini ili u Hrvatskoj. Evo me usred ruske kulture. To je sjajno. Svatko tko gradi rusku kulturu, gradi Rusiju online. Ta zemlja ne postoji u stvarnosti, ali je stvarna u prostoru interneta. Gdje je prostor interneta, ne znam, ali puno je ljudi koji misle, govore, pišu, čitaju na internetu. Ne moram se vraćati u Rusiju. Ja jesam u Rusiji. Ja sam u svojoj Rusiji.

Ranije tekstove za Večernji list pisali ste na ruskom i ovdje u Puli govorili ste na ruskom. Što time želite poručiti

hrvatskoj publici?

Svijet je postao tako malen. Nekad je negdje bio rat i opasno je bilo samo na prvoj crti bojišnice, ali rat je sada posvuda. Opasno je. Ovaj rat nije rat ukrajinske vojske protiv Putinova režima. Nalazimo se u totalnom ratu protiv barbara koji napadaju svijet naše kulture. Isti se rat vodi između Irana i Izraela. Ne želim da se to dogodi, ali ako u Bruxellesu ili Parizu ponovno budu ubijani ljudi u vrijeme Božića, to će biti isti taj rat. Tko nam može garantirati da se neće dogoditi? Barbari se bore protiv nas, naših vrijednosti, naše kulture. Nemoguće je biti neutralan. Samo želim objasniti ljudima da smo svi u ratu protiv dolazećih barbara. Moramo pokazati solidarnost, pokazati da smo zajedno s ljudima u Ukrajini i s ljudima u Izraelu i svugdje gdje dolazi nasilje. Moramo se boriti protiv tog barbarškog nasilja.

Što to točno znači? Znači li to da svi moramo biti spremni podnijeti veliku žrtvu, možda i najveću, sam život?

Svaka osoba mora odgovoriti na najvažnije životno pitanje: što sam spreman žrtvovati za što? Na primjer, čega sam se spreman odreći za spas svog ljudskog dostojanstva. Često se sjetim važnog događaja u Rusiji u kolovozu 1968. Tada su ruski tenkovi bili u Pragu, a u Moskvi, na Crvenom trgu, sedam mladih ljudi prosvjedovalo je protiv ruskih tenkova u Čehoslovačkoj. Odmah su uhićeni i njihovi životi su uništeni. Neki su bili u psihijatrijskom pritvoru, neki u zatvoru. Za što? Podnijeli su apsolutnu žrtvu, cijenu toga što se nisu mogli odreći svog ljudskog dostojanstva. Svatko mora odgovoriti na ovo pitanje: što sam spreman žrtvovati za ljudsko dostojanstvo?

Napisali ste novu knjigu "MOJI. Eseji o ruskoj literaturi", o ruskoj kulturi kroz prizmu rata. Zašto ste je odlučili napisati?

Uopće nisam odlučio napisati tu knjigu. Ona me iskoristila da bude napisana. Svaka osoba mora imati jedan, najvažniji razgovor u životu, sa svojim ocem i sa svojom majkom. Ali nemoguće je voditi taj razgovor. Nemoguće je reći: "Oče, nemoj gledati TV. Nogomet nije bitan. Razgovarajmo o najvažnijoj stvari u našem životu". U mom životu taj najvažniji razgovor s roditeljima dogodio se

Pred prepunim gledalištem pulskog sajma predstavljena je knjiga "Moja Rusija: mir ili rat?"

u mojim romanima nakon njihove smrti. Ova knjiga moj je razgovor o najvažnijim pitanjima s piscima koji su me stvorili. Sada je najvažnije pitanje - što je ruska kultura ako imamo ovaj rat. Nalazimo se u ovoj užasnoj situaciji. Zašto ste napisali svoje knjige? U koju svrhu? Kako je moguće da su Dostojevski i Tolstoj napisali te divne romane, a u Buči pucaju na Ukrajince? Ovaj za mene vrlo važan razgovor vodio se u ovoj knjizi. Cijeli život imao sam vrlo čvrsto tlo pod nogama. To je bila ruska književnost, ruska kultura. Kad je ovaj rat počeo prije tri godine, tlo je nestalo. Pod mojim nogama zjapio je ponor. Nemoguće je živjeti bez tla pod nogama. Ova knjiga moj je pokušaj da ponovno nađem čvrsto tlo.

Sjećam se da ste rekli da nećete pisati književna djela dok traje rat, ali za dobro svih nas koji smo uživali u vašim romanima, moram vas pitati želite li ponovno pisati fikciju?

Napisao sam svoje romane kako bih sebi dokazao neke važne stvari, i uspio sam u tome. Ne vidim razloga da napišem još jedan roman. Sad mi je mnogo zanimljivije dokazati se u drukčijim izazovima poput pisanja publicistike. Zamolili su me da napišem libreto za operu. To je tako zanimljivo. Nikad nisam napisao libreto pa sam napisao sinopsis. Producenti su fascinirani.

Na seminaru na Sveučilištu Columbia 2013. rekli ste da je najveći paradoks nove ruske literature čitatelj: misaon, dubok, obrazovan. Je li taj čitatelj preživio do 2024.?

SASA MILEVIC/PIXSELL

Sad mi je mnogo zanimljivije dokazati se u drukčijim izazovima poput pisanja publicistike. Zamolili su me da napišem libreto za operu. To je tako zanimljivo

Zapadni 'stručnjaci' ne razumiju kako Rusija funkcionira i, zahvaljujući njima, imamo katastrofu

Taj čitatelj je preživio, i potreban mu je književni život. Trebaju mu knjige. Taj čitatelj je u vrlo komplikiranoj situaciji zbog agresije, zbog rata. U Rusiji se sve događa u krugovima. U Sovjetskom Savezu, kad sam bio mlad, bilo je nemoguće objavljivati. Prijestolnica ruske književnosti bila je u Americi, u Francuskoj ili u Izraelu, gdje su izlazile necenzurirane knjige napisane u Rusiji. Nakon perestrojke prijestolnica ruske književnosti stigla je u Moskvu. Zadnjih 20-30 godina bila je u Moskvi. Sve je bilo u Moskvi; književne nagrade, izdavači. Sada, ako ostaneš u Moskvi, moraš ili šutjeti ili pjevati domoljubne pjesme ili emigrirati. U posljednjih 20 godina milijuni i milijuni obrazovanih Rusa napustili su Rusiju. Žive u inozemstvu. Ovom čitatelju opet treba književni život, ali sada je prijestolnica ruske književnosti posvuda zahvaljujući internetu. Nije važno gdje ćete objaviti knjigu. Započinjemo novi književni život s novim izdavačem BAbookom (Knjige Borisa Akunjina), a da bismo mogli taj novi književni život, nove izdavače, i da bismo pomogli čitateljima da pronađu te knjige, potreban nam je instrument. Mislio sam da bi takav instrument mogla postati neovisna književna nagrada. Ove godine organizirao sam ovu nagradu, i ta je nagrada proglašena u Crnoj Gori na forumu slobodne kulture SlovoNovo. Na natječaj nam je stiglo oko 150 knjiga koje su objavljene 2022. i 2023. U siječnju ćemo održati stručno vijeće poznatih kritičara i filologa koji će izabrati 12 knjiga. Jako mi je važno ujediniti ljude koji su važni za rusku kulturu, ne samo pisce nego i glazbenike i kreativne direktore. Inače, žiriji imaju pet-šest članova i nitko ne zna zašto izaberu neku knjigu. Ja sam htio da u žiriju bude 30-40 ljudi koji mogu izabrati iz užeg izbora jednu, dvije ili tri knjige, i sve će biti objavljeno online. Transparentno. Zatim će knjiga koja osvoji najviše glasova dobiti nagradu, a ta nagrada neće biti novac, već potpora za prijevode na njemački, engleski i francuski jezik. Vrlo je važno izaći iz ruskog geta. U zadnjih 20 godina mnogo je knjiga prevedeno s ruskog jer su potpore za prevodjenje dolazile iz Moskve. Sada je to gotovo. Moskva neće podržati pisce koji se protive ratu. Pisci su u vrlo teškoj situaciji jer tko će ih prevesti? Ako ja ili Ljudmila Ulicka napišem novu knjigu, prevest će nas na sve jezike. Ali na prijevode sljedeće generacije pisaca, koji su genijalni, ali na Zapadu nisu prepoznatljivi, nijedna izdavačka kuća neće potrošiti novac. Ovo je način da se pomogne novim piscima.

Možete li izdvojiti neko posebno ime među mladim piscima?

Naravno. Sergej Solovjev, Ukrajinac je koji piše na ruskom, a živi između Indije i Njemačke i napisao je genijalan roman "Osmijeh Šakti" koji je objavio u veljači 2022. I dogodilo se isto što se dogodilo Jamesu Joyceu s njegovim "Finneganovim bdjenjem". Očekivao je da će svijet biti fasciniran njegovim genijalnim romanom, ali Nijemci su pokrenuli Drugi svjetski rat i njegovu knjigu nitko nije čitao. Da su je Nijemci čitali, ne bi bombardirali Poljsku. Ista stvar dogodila se Sergeju Solovjevu i "Osmijehu Šakti". Očekujem da će ući u uži izbor i da će nagrada pomoći da se ova knjiga čita.

Što biste rekli mladima, zašto treba čitati književnost?

Vidim da mladi ne čitaju knjige. To boli. Za mog vlastitog sina kojemu je 11 godina knjige su prošle svršeno vrijeme. Budući da ima sve uređaje, knjige mu uopće ne trebaju. Ponekad sam baš potišten: tko treba knjige? Ali onda dođem na neki sajam knjiga kao što sam nedavno bio u Finskoj, u Helsinkiju, gdje sam sat vremena samo potpisivao knjige. Imao sam toliko energije i nade: Bože, ljudima još trebaju knjige! U Hrvatskoj sam pozvan na ovaj prekrasan događaj u Puli, i stvarno se nadam da je rano odustati. Borit ćemo se. Nastavit ćemo našu borbu za književnost i za kulturu.